

Az Angol Parktól a Vidám Parkig ^[1]

A fővárosi szórakoztatóipar állami kézbe vételéről

„A Vidámpark rendezésével a dolgozók szocialista szellemű szórakoztatását biztosítjuk.”

Bevezetés

A Városliget - története során - fokozatosan alakult át szórakoztató parkká. A mutatványosok többször vándoroltak a ligeten belül, a közelmúltig Vidámparknak nevezett terület közelébe az 1885. évi Országos kiállítás után települtek le. A városliget legfontosabb dátuma kétségtelenül az 1896-os év, a millenniumi ünnepségek időpontja. Az impozáns bemutató pavilonok mellett Ós-Budavára elnevezéssel külön szórakoztató negyedet építettek fel. Hétfévenként akár 60 000 embert is szórakoztattak az ittlévő mulatók, kávéházak, kardnyelők, tűzköpek, táncosnők. A mulató-negyed még így sem volt nyereséges, ezért 1907-ben bezárták. Ugyanebben az időben vette meg a főváros a szintén csödbe jutott állatkertet, és az Ós-Budavára területeit a már a főváros gondozásában lévő állatkert kapta meg. A Székesfővárosi Tanács megragadta az alkalmat, és az állatkerti építkezésekkel egyidejűleg a mutatványosok problémáját is rendezték. Új utcát nyitottak meg párhuzamosan a Hermína úttal, és egy kis utcácskát annak összekötésére, így alakult ki a mutatványos-telep, amelyen a 28 vállalkozó 1908-tól kezdte meg építeni üzleteit. Ós-Budavára bezárása és épületeinek lebontása után az igazgató, *Friedmann Adolf* a Hermína út túlsó oldalán új üzletbe fogott: a telkek tulajdonosaival három évig, 1910. november 20-ig tartó bérleti szerződést kötött. Az engedélyek beszerzése után (*Lajta Béla* közreműködésével) felépítette a favázas nyári varieté, kabaré színház, kávéház, zenepavilon és vendéglő épületeit. A következő mulató negyed az Új-Ós-Budavára-Amerikai Park nevet kapta, a vállalkozás azonban nem vált be, már az első idényben veszteséggel zárt. A bérleti szerződés lejártá után az Amerikai Park-ot Friedmanntól átvették a Bajorországból érkezett *Meinhardt* testvérek. Közülük az ügyvivő *Meinhardt Frigyes* tapasztalt szórakoztató-ipari vállalkozó volt, ő működtette a mutatványos telepen elhelyezkedő barlangvasutat, és ekkor jól jövedelmező üzlete fejlesztésébe fogott. Vállalkozását, az Amerikai Parkot Angol Parkká keresztelte át, ami a Magasvasúttal (a Hullámvasút egyszerűbb elődje), a Csodakerékkel és a többi új játékkal hamarosan sok látogatót vonzott.

Zajlik az élet az Angol Parkban

Filmhíradók Online - Vörös Riport Film 13. - 1919 június

A park bővítése folyamatos volt, szinte minden évre jutott valami új beruházás. Az 1930-as években már több mint 40 játék várta a szórakozni vágyókat, éjjel pedig a mulatózókat a Színház, a Terasz vendéglő vagy az Alpesi Falu. Magyarország hadba lépéséig a fejlődés töretlen volt, és a háborús időszakban is pezsgő élet zajlott: a parkban énekeltek, táncoltak, habzott a sör és folyt a bor. A háború alatti bombázások következtében találatot kapott az Elvárásolt Kastély, a Sikló, a Hullámvasút és több kisebb épület is, az Alpesi Faluba pedig katonákat szállásoltak be, ami a harcok során teljesen leégett. Amint a front elvonult, és elűlt a fegyverropogás, a városligeti mutatványos telep is éledezni kezdett. Megkezdődtek a helyreállítások, így ha csak részben is, de tavasszal kinyitottak a kapuk.

Barlangvasút (1937)

Miután Meinhardt az orosz front elől elmenekült, és az Angol Park gazdálannak mutatkozott, 1946 februárjában Ehrental István, „Teddy” igazgatási igényt nyújtott be. A polgármester, dr. Kővágó József megbízásából eljáró tanácsnok határozatában megállapította, hogy „a 29740 hrsz-ú telek egy részének, valamint az Angol Park területéből a székesfőváros tulajdonába került és a parkkal együttesen használt egyéb székesfővárosi területnek Ehrental István József részére való bérbeadása ellen észrevételem nincs.” A határozatban megjelenik a jövő ígérete is: „A fővárosnak elsődrendű kulturális érdeke fűződik ahhoz, hogy a szóban forgó területen úgy hazai, mint nemzetközi viszonylatban is megfelelő nagyszabású produkció folyjék, aminek érdekében az egész Angol Park területének egy kézben való egyesítését tartom kívánatosnak.” Teddy-ről pedig „megállapítom, hogy nevezetett ismert művészi múltjára és képességére való tekintettel, az Angol Parkkal kapcsolatos szervezési és vezetési munkára művészi szempontból minden tekintetben alkalmasnak találom.” Ehrental akkoriban a főváros szórakoztatóiparának hírhedt figurája volt, Bogár Richárd naplójában így jellemezte: „A Moulin Rouge igazgatója ugyanaz az Ehrental Teddy volt, aki a Royal Revüszínházat is igazgatta, és szinte az összes mulató és szórakozóhely az ő kezében volt. Na, és ő aztán egy külön érdekes és furcsa figurája volt az akkori éjszakai és varieté életnek. Híre, amely nem mondható makulátlannak, már megelőzte a háború előtti időkből, amikor is Párizsban és Pesten is működött, mint eszközeiben nem válogató impresszárió és menedzser, aki hol nagy sikereket, hol nagy botrányokat hagyott maga után. Tudomásom szerint ő volt az, aki Rudolf Valentinót, a világhírű filmsztárt az Operett Színházhoz szerződtette, és miután nem tudta kifizetni, megszökött az országból. Persze ezt én is csak úgy hallottam, lehet, hogy nem pontosan így volt, de hogy botrány volt és ő eltűnt, az biztos. Nos, most annál magabiztosabban vette át a szórakoztató ipar ellenőrzését. Robusztus, széles mellkasú, nagyhasú, kifogástalanul öltözködő ember volt. Megjelenése félelemmel vegyes tiszteletet keltett, mert egy szavával akkor még meg tudta hiúsítani, hogy a neki nem tetsző színész bárhol is fellépjen, ha vele konfliktusa támadt. Rendszerint egy egész udvartartás vette körül, sameszok és gorillák lesték a szavát vagy pillantását. Általában 6-7-8 ember kísérette. Hatalmas szivarokat szívott, és úgy nézett ki, ahogy az ötvenes években a sematikus szocialista filmekben a tőkést, vagy a mai amerikai filmekben a gengszter keresztapákat ábrázolják. Ő nyitotta meg hát az újjáépített Moulin Rouge-t, és azonnal egy nagyszabású revüvel, sztárként Latabár Kálmánnal, de még sok jónévű színésszel, Rátonyi Róbert, Halmai Imre, Pártos Gusztáv és még sokan másokkal, táncosokkal, táncosnőkkel, és a híres Chappy zenekarral. Így szerződtettek minket is, és végül így kerültem először a Nagymező utcai pesti Broadway-re.”

Versenyautó (1940)

Teddy miután elnyerte a polgármesteri bizalmat, az 1946-os évadra nyitási és játékkengedélyt kért az Angol Park területén lévő Szabad színpadhoz. Kérvényét természetesen támogatta az 1945 májusában alakult Magyar Színészek Szabad Szakszervezete és a Magyar Művészeti Tanács is, és így az engedélyeket a tűzoltóság vizsgálata után kiadták számára. Eleget téve a további hivatali kötelezettségeinek is, a főváros számára befizette a kötelező vigalmi adót is, amelyet az Angol Park 1927 óta mindvégig átalányösszegben rótt le a Székesfőváros házipénztára számára. Befizetett összegeken jól követhető a világegés utáni infláció: 1944-ben 5000 pengő, 1945-ben 50 000 pengő, az 1946-os évben, (amikor a pénz annyira elértéktelenedett, hogy az utcákon söprögették), 80 000 000 pengő volt! Ugyanebből a kérvényből derül ki az is, hogy „a belépti díj ára személyenként 2 000 000 pengő, a szórakoztató motorikus üzemek egyszerű használatának díja általában szintén 2 000 000 pengő”. A következő három évben mindvégig szükség volt kisebb nagyobb javításokra, 1946-ban 12 szórakoztató üzem működött ezen a területen. De egy 1949-es jegyzék szerint is még csak 19 nagyüzemű játék (kisvasút, tobogan, hernyó, hullámvasút, szellemvasút, dodgem, Inga, Sikló...) működött, amelyek némelyike még felújításra szorult. Az itt működő mozi szovjet filmeket vetített, a hangszórók pedig orosz katonadalokat harsogtak. A szomszédos telepen lévő panoptikumba az akkori divat szerint felöltöztetett férfi és nő viaszbábút helyeztek el, a lábuk előtti tábla szövege így szólt: Éljen az öt éves terv! Ehrental igazgatót 1948-ban Kovács György ügyvéd váltotta, aki egyúttal Meinhardt Stanley jogi képviseletét is ellátta, de adott egy-egy igazgatót az új tulajdonosként fellépő Szovjetunió is.

Kis-Vidámpark (1958)

Mielőtt rátérünk az államosítás bemutatására, néhány szót kell ejtenünk az Angol Park tulajdonviszonyairól. A terület 1910-1925 között fokozatosan került a Meinhardt testvérek birtokába. A három fivér Frigyes Curt, Ottó Max és Rikárd adásvételi vagy éppen csereszerződések során szerezték meg a Park területét. A középső testvér Ottó 1930-as halála után részét fia, az angol állampolgárságú Stanley Victor örökölte meg. A második világháború után felállt új kormányrendeletben határozott a „magyarországi német vagyonnak a Szovjet Unió részére való átadásáról”. Ebben a kormány elismerte, hogy a német személyeknek Magyarország területén lévő vagyona felett a Szovjetunió szerezte meg a tulajdonjogot. A hatóság szerint Meinhardt Frigyes és Rikárd német „személyek” voltak, így a telekkönyvi átjegyzést 1946. március 18-án megtették. Ezzel az intézkedéssel az Angol Park 2/3 részben szovjet kézbe, 1/3 részben angol kézbe került. Meinhardt Court Frigyes az orosz front elől Németországba menekült. Végredeletének beszolgáltatása és kihirdetése alkalmával felesége elmondta, hogy a „megszálló orosz katonai hatóság örökhagyónak mind ingóságait, mind pedig ingatlanvagyonát lefoglalta”. Az özvegy beszámolt arról is, hogy a lefoglalás indoka, miszerint Meinhardt Frigyes német állampolgár lett volna, nem állja meg a helyét, mivel örökhagyó magyar állampolgár volt, érveinek alátámasztására a hivatalos honosítási iratot is bemutatatta. Az asszony állítását igazolja az 1941-es népszámlálási ív is, amelyen Meinhardtot magyar állampolgárként tüntették fel. Így történhetett meg, hogy a jogi csúrés csavarás eszközével, a rendelet sajátos értelmezésével játszották magyar magánkézből szovjet kézre az Angol Park nagy részét!

Sikló (1958)

Mint a többi így megszerzett német vagyon, úgy a Park is a Szovjet Javakat Kezelő Hivatal irányítása alá került. A Hivatallal 1947 végén megállapodásban rögzítették, hogy visszamenőleg is - az 1945 évtől kezdődően - évente 100 000 forintot köteles fizetni használati díj fejében. **(Lásd az 1. dokumentumot!)** Sőt ezután szintén ez a Hivatal kötött bérleti és licenc szerződést az Angol Park vezetőségével. A bérleti szerződés szerint a bérlőknek 175 000 forintot kellett fizetni az 1948 évre, míg a licenc szerződés rögzítette a „repülőgép körhinta” és a „Velencei látványosság” szabadalmainak használatát. **(Lásd a 2. dokumentumot!)** Az államosítás következő fázisa 1950. január 12-én történt meg, ekkor a Szovjet Javakat Kezelő Hivatal átadta az Angol Parkot a Szálloda és Élelmezési Kereskedelmi Központnak. **(Lásd a 3. dokumentumot!)** Ezt követően 1950. január 28-án a legújabb tulajdonos átadta a Parkot Budapest Főváros részére. **(Lásd a 4. dokumentumot!)** Ezzel az átadással azonban még nem került az egész terület a főváros tulajdonába, hiszen ekkor még fennállt az angol érdekeltség. Mivel a Parkot egy kézben, fővárosi irányítás alatt képzelték el, Pongrácz Kálmán polgármester megbízásából levélben kérték fel a belügyminisztert, hogy hagyja jóvá az angol részhányad átvételét. A miniszter jóváhagyta az államosítást, az 1949. évi XX. számú törvényerejű rendelet 1. §-ának 1. vagy 2. bekezdésére hivatkozva. Ez a rendelet az „*egyres ipari és közlekedési vállalatok állami tulajdonba vételéről*” határozott. Az indoklás szerint „*az ötéves terv sikeres megvalósítása szükségessé teszi, hogy az ipar, a bányászat és kohászat, valamint a közlekedés területén a Magyar Népköztársaság saját kezében összpontosítsa azokat a termelő és szállító eszközöket, amelyek akár jelenlegi szervezeti formájukban, akár pedig megfelelő átszervezéssel gazdaságos nagyüzemű, gyári jellegű termelés céljára alkalmasak.*” Az említett 1. § szerint államosították többek között azokat a vállalatokat, amelyeknek több mint tíz dolgozója volt. Így az angol rész is a magyar állam tulajdonába került, amelyetől a főváros március 1-én megkapta azt. **(Lásd az 5. dokumentumot!)** Immár a Főváros rendelkezett a terület felett, és rögtön meg is alapította új cégét, amelyet Fővárosi Vidám Park Községi Vállalat néven jegyeztek be a cégjegyzékbe. Az alapítólevél szerint a vállalat tárgya: „*a főváros területén a dolgozók számára tartalmas, nevelő hatású szórakozás biztosítása érdekében, szórakoztató üzemrészelek fenntartása és építtetése, valamint mutatványos bódék /épületek/ hasznosítása.*” **(Lásd a 6. dokumentumot!)** Az új létesítmény nyitását a munka ünnepeire időzítették, amelyet a sajtó is beharangozott: „*a nagy ünnepen a volt Angolpark helyén megnyílik a Vidám Park. A parkba május 1-én belépődij nem lesz. A lehetőségekhez képest már most megváltoztatják az egyes szórakoztató intézmények jellegét. Az Elvarázsolt Kastély például a letűnt uralkodó osztályokat figurázza ki .*” A korszak kommunista vezetése már nyílt szocialista propagandát hirdetett, Pongrácz Kálmán polgármester 1951-es jelentésében leírt szavai is ezt tükrözték: „*A Vidámpark rendezésével a dolgozók szocialista szellemű szórakoztatását biztosítjuk .*” És valóban: így lett a szellemvasútból viharvasút, amely a természet erőit hivatott bemutatni, a csodacsónak képei helyére pedig az akkori Kína gazdasági átalakítását taglaló képeket helyeztek. A barlangvasútban már nem csontvázak ijesztgettek, helyettük a régi és az új falut ismerhették meg a kocsik utasai, a végállomás előtt pedig Moszkva és Budapest képei függtek.

Az új kommunista vezetés a főváros szórakoztató negyedének kialakítását az államosítás eszközével, több lépcsőben hajtotta végre. Láthattuk, hogyan került szovjet fennhatóság alá a terület, azután a Magyar Állam javára jegyezték be a tulajdonjogot, végül Budapest Fővárosé lett a Park. Az egyik lap szerint a korábbi népbüftő szórakozások helyett népművelő hely lett a Vidám Park, amelyet a lépten-nyomon elhelyezett könyvkiállítások is erősítettek.

Fotók: Fortepan

Források

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Jelzet: BFL XXIX. 1802. 1. d. Levelezés 1947. évből

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Jelzet: BFL XXIX. 1802. 1. d. Levelezés 1948. évből

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Jelzet: BFL XXIX. 1802. 1. d. Levelezés 1948. évből

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Jelzet: BFL XXIII.114 175/80/3/1950

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Jelzet: BFL XXIII.114 175/80/3/1950

A(z) Adobe Flash Player érték már nem támogatott

Jelzet: BFL XXIII.114 175/269/4/1950

Címkék:

[Vidámpark](#) ^[2]

[Millennium](#) ^[3]

[Városliget](#) ^[4]

[Budapesti](#) ^[5]

[állatkert](#) ^[6]

Kiadás: 14. évfolyam (2014) 4. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/az_angol_parktol_a_vidam_parkig.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/az_angol_parktol_a_vidam_parkig.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/vidampark>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/millennium>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/varosliget>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/budapest>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/allatkert>